

Onmogelijk Perzie in beeld

Door Kader Abdollah

Sinds 2003 werkt fotograaf Anoenk Steketee (1974) aan een fotoserie over de gelaagdheid van de Iraanse samenleving. De van origine Iraanse schrijver Kader Abdollah keek naar haar werk. 'Iran! Een Pers! Stilte?'

Ik heb de foto's gezien. Wat me meteen opviel, was de stilte die in alle foto's aanwezig is. Het is iets dat helemaal niet past bij de Perzische sfeer, bij de werkelijkheid van het hedendaagse Iran.

Iran! Een Pers! Stilte? Onmogelijk, het klopt niet. Lees de Perzische geschiedenis van de afgelopen vijfduizend jaar maar. Maar fotograaf Anoenk Steketee heeft het mogelijk gemaakt. Stilte is de essentie van haar foto's.

Gisteren heb ik op het internet een geheime opname van een vrouwendemonstratie in Iran gezien. Tientallen jonge Iraanse vrouwen die met de Iraanse vlag in hun handen naar het Teheraanse voetbalstadion gaan. Hun doel? Het stadion binnen gaan om de wedstrijd live te zien. Live (mannen)voetbal kijken is verboden voor vrouwen. Van de ayatollahs mogen ze niet naar de blote benen van de voetballers kijken. Dezelfde vrouwen waren de week ervoor met vlaggen en posters naar een andere wedstrijd gegaan, maar de islamitische agenten hadden de posters uit hun handen gerukt, verscheurd en hen terug naar huis gestuurd. 'Alleen mannen! Wegwezen!' Deze keer hadden de vrouwen iets moois bedacht: ze droegen geen posters meer, ze hadden de leuzen op hun sluiers geschreven. Mooi, de acties van de Iraanse vrouwen, ze zijn rebels en vechtlustig. Ik mis ze, ik mis ze allemaal. Leuzen op hun sluiers. En nu? Nu kon niemand, zelfs God niet, aan de posters komen die ze als sluier om hun hoofd hadden geslagen, laat staan ze verscheuren. Er zat Perzisch, vrouwelijk verstand in hun actie. De agenten stonden machteloos. Ze mochten de vrouwen niet aanraken en al helemaal niet van hun sluier ontdoen. Wat moesten ze nu? Binnen een halfuur stond er een groep vrouwelijke islamitische zedenagenten met stokken in de hand voor het stadion. Als wilde dieren verscheurden ze de sluiers met leuzen, sloegen elke demonstrant een zwarte chador om, laadden de vrouwen in een bus en brachten hen naar de gevangenis. Maar de rebellerende vrouwen hadden stiekem een klein tv-toestel meegenomen. In de gevangenis zetten ze meteen de tv aan en keken uit protest naar de voetbalwedstrijd.

Stilte, nee, stilte past niet bij dit land. Daarom vielen de foto's me meteen op. Ik zag ze als nachtfoto's. De Iraniërs in slaap. De Perzen in hun droom. De fotograaf heeft hen niet gefotografeerd, maar geschilderd. Ze heeft hen gevraagd om stil te zitten. Om te doen alsof! Misschien vind ik haar foto's daarom mooi.

Het familieportret in het donkere bos, tussen de bomen, is een onmogelijke Perzische foto. Maar zij heeft hem gemaakt, en de Iraanse familie staat toch levendig op de foto. Het is een afspraak geworden. Je zit stil in het donker! Geen vogel. Geen wolf! Meteen daarna zien we de foto van het meisje met het groene hoofddoekje, een sjitische symbool. Roodkapje in het bos!

Neem de foto waarop de kapotte auto staat en een verloren sculptuur van een leeuw. De leeuw is het symbool van vijfduizend jaar Perzisch koninkrijk. Hij stond altijd met een zwaard in zijn klauw op de oude Perzische vlaggen, met een stralende opkomende zon in zijn rug. Overal waar een oude Perzische koning getekend is, is de leeuw met zijn zwaard en zon aanwezig. Het oude rijk, van de plaats waar de zon opkwam tot de plaats waar de zon onderging. Maar het rijk is met de grond gelijk gemaakt, en de glorie is weg. De oude leeuw werd 1400 jaar geleden onttroond door de islam, zijn zwaard werd afgepakt en zijn zon werd gedoofd. Opvallend dat de Nederlandse fotograaf de leeuw heeft gezien. Nog opvallender is dat ze de leeuw samen met een kapotte auto heeft gefotografeerd. Een ongekennde samenstelling. Maar zij heeft het mogelijk gemaakt. De auto op de foto is niet zomaar een auto. Het is een Peykan, wat 'lans' betekent. Wederom iets ouds uit de verloren Perzische glorie, de lans. De Perzen hebben geen lansen meer. De Peykan was het machtssymbool van de laatste Perzische koning: de sjah van Perzië. Toen de ayatollahs het land binnenvielen, vluchtte hij weg. Hij ligt nu begraven in Cairo. In de jaren zestig, begin jaren zeventig zat hij machtig op zijn troon. Zijn bewind bracht voor het eerst in de vaderlandse geschiedenis een auto op de markt: de Peykan. Het was het product van een montagefabriek, maar de glorie van de sjah. Tijdens een historische radiotoespraak zei hij: 'Naar de dag waarop elke Iraniër een Peykan moge hebben.' Het was een simpele auto, een motorfiets met vier wielen. Maar de auto werd een bepalende factor in het Iraanse leven van de afgelopen vijftig jaar. De Peykan is nu bejaard, afgeschreven. Vorig jaar stopte het bedrijf met de productie. De sjah is weg. De Peykan is weg. De foto is een plakkaat: 'De Perzische koningen! Afgelopen! Voorbij is voorbij!'

De meest recente onmogelijke foto is die van de tombe van ayatollah Khomeini. Toen hij stierf, brachten miljoenen mensen zijn lijk op hun schouders naar een verlaten plaats buiten Teheran. Miljoenen mensen, onder anderen duizenden zwart gesluierde vrouwen van wie behalve de ogen niets te zien was. Toen vond je nergens in Teheran een vrouw of meisje van wie een enkel of een stukje haar te zien was. Het was absoluut verboden. Khomeini werd op het verlaten terrein begraven. Meteen werden er miljoenen geïnvesteerd om van de plaats een religieuze handelsstad te maken. Er werden brede straten aangelegd en grote passages, hotels, bazaars en enorme moskeeën. Alle invloedrijke moslimhandelaars kochten er een pand om goud te verdienen. De eerste jaren bezochten dagelijks duizenden pelgrims de tombe van Khomeini en de stad. De handelaars schitterden van (geld)geluk. Maar nu, kijk naar de foto! Het ondenkbare is vastgelegd. Er gaat bijna niemand meer naar Khomeini's graftombe. De passages zijn

leeg, de bazaars gesloten, de handel verloren, de straten leeg, de hotels dicht. Kijk naar de meisjes met sluier. Je ziet hun haren, hun modieuze kleren, spijkerbroeken, gympjes en geglosste lippen. Waar? Bij de tombe van Khomeini. De ayatollah trilt in zijn graf. Ik kijk graag naar de vrouwen op die foto's. De Iraanse vrouwen zijn prachtig. Alleen zij waren in staat om de imams tot knielen te dwingen. Ze zijn de vechters, de makers.

Kijk naar de foto's. Ze zijn historisch mooi. Op de ruïnes van de antieke Perzische paleizen zijn altijd de Perzische mannen in de stenen muren gebeiteld. Anoeek Steketee heeft de vrouwen gebeiteld!